

## Jedwabne ידובנה

אין בידנינו שום תיעוד המתעד את הרגע בו יהודים ראשונים הופיעו בידובנה. מחברי ספר ידובנה: היסטוריה וזיכרון (ירושלים 1980) מניחים כי במחצית השנייה של המאה הי"ז כמה משפחות יכלו להתגורר בכפר משום ירידי מסחר שבועיים שהתקיימו שם. במאה הי"ח ידובנה קיבל את חוק מגדבורג ובאותה תקופה הרבה משפחות יהודיות עברו לשם מטיקטין. קהילת יהודי ידובנה שגדלה בהדרגה בנתה בית כנסת עשוי עץ בסביבות 1770 ואולם עדיין נותרה בתחום השיפוט של קהילת טיקטין.

עד סוף המאה הי"ח מספר היהודים בידובנה גדל. ב-1808 התגוררו כאן 325 יהודים שהיוו 68% מכלל התושבים וב-1897 הם היו כבר 1941 (בערך 77%). מתחילת המאה הכ' מספר התושבים היהודים קטן. מצב כלכלי שהוא רע ומלחמת העולם הראשונה אילצו את היהודים להגירה ולחיפוש תנאי חיים טובים יותר.

הקהילה היהודית בידובנה הקימה בית עלמין משלה, קרוב לוודאי בתחילת המאה הי"ט. למטרה זו נבחר שטח הנמצא כחצי קילומטר צפונית לכיכר השוק, מעבר לשטח העיר, קרוב ל-60 מטרים מזרחית לרחוב בית העלמין, שמעברו השני ממוקם בית הקברות הקתולי. בית העלמין היהודי הוקם בחלקה בצורה החופפת לריבוע, על שטח של 1,4 הקטר.

לפני שנת 1939 בית העלמין היה מגודר בגדר לא גבוהה. נכנסו אליו דרך שער, שהוכתר בלוחות ברית מסוגננים. הלוויית האחרונות התקיימו שם ב-1941 ובשעת הכיבוש הגרמני של ידובנה בית העלמין נחרב. בתום המלחמה המשיך להיכנס, המצבות נשדדו, בתוך בית הקברות צמחה צמחיית פרא של שיחים. עד היום נשתמרו רק קטעים של גידור אבנים בחלקו הדרומי-מזרחי של בית העלמין. הסידור הפנימי של בית העלמין נמחק ובשטחו נשתמרו רק כמה עשרות לוחות של קברים בצורה שלמה או בקטעים (במהלך ביקור באתר נמצאו כ-30). בחלקו הדרומי-מזרחי של בית העלמין כמה אנדרטה בצורת מצבה לזכר היהודים שנקברו כאן ואלה נרצחו ב-1941. בית העלמין נרשם ברשימת האתרים לשימור במספר A-374 ביום ה-29 ביולי 1988. הוא גודר בגדר מבלוקים של אבני סלע ולפרקים ברשת.

ב-10 ביולי 1941 באסם העומד בחלקה השכנה לבית העלמין התושבים הפולנים של העיירה בסיוע ז'נדרמים גרמנים שרפו חיים כמה מאות יהודים. כ-25 מטרים מגבולו הדרומי של בית העלמין במקום שבו עמד האסם הוקמה בשנת 2001 אנדרטה לזכר היהודים הנרצחים.